

Η επεισοδιακή σχέση με το ΔΝΤ

[ΕΙΡΗΝΗ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ](#)

Τα τρία πρόσωπα που σημάδεψαν μία ολόκληρη εποχή: Κριστίν Λαγκάρντ, Γιάνης Βαρουφάκης, Πόουλ Τόμσεν.

Όταν, στις 18 Δεκεμβρίου του 2008, ο πρώην πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης προειδοποιούσε από το βήμα της Βουλής ότι το ελληνικό κράτος ίσως αντιμετωπίσει δυσκολίες δανεισμού και υποχρεωθεί να προσφύγει στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, είχε χαρακτηριστεί κινδυνολόγος.

«Θα είναι μια ταπεινωτική για την Ελλάδα εξέλιξη, η πιο καταστροφική κατάληξη της διακυβέρνησης της Ν.Δ.», είχε πει τότε ο κ. Σημίτης.

Λιγότερο από δύο χρόνια αργότερα, η απειλή είχε γίνει οδυνηρή πραγματικότητα.

Η Ελλάδα μπήκε στο μνημόνιο τον Μάιο του 2010, με το ΔΝΤ σε ρόλο πρωταγωνιστή στην τότε τρόικα, περισσότερο απ' όσο δικαιολογούσε η συμμετοχή του στη χρηματοδότηση του προγράμματος. Από τα 73 δισ. ευρώ που εκταμιεύθηκαν στο πλαίσιο του πρώτου μνημονίου, τα 20 προήλθαν από το ΔΝΤ.

Τότε η πρόβλεψη ήταν ότι όλα θα τελείωναν σε τρία χρόνια. Χρειάστηκαν περισσότερα από οκτώ και άλλα δύο προγράμματα - μνημόνια, αντιστοίχως. Το ΔΝΤ έμεινε εδώ έως το τέλος, παρότι εκταμίευσε την τελευταία του δόση, 3 δισ. ευρώ, τον Ιούνιο του 2014. Η Γερμανία και ιδίως ο πρώην υπουργός Οικονομικών, Βόλφγκανγκ Σόιμπλε, το θεωρούσε εγγύηση αξιοπιστίας, σε αντίθεση με τη «χαλαρή», όπως την έβλεπε, Κομισιόν. Κάπως έτσι, φτάσαμε στο 2020, για να ανακοινωθεί το κλείσιμο του γραφείου αντιπροσωπείας του στην Αθήνα, στην οδό Αμερικής, σε κτίρια της Τράπεζας της Ελλάδος. Την ανακοίνωση έκανε ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης μετά τη συνάντησή του με τη γενική διευθύντρια του Ταμείου, Κρισταλίνα Γκεοργκίεβα, την περασμένη Τρίτη, στην Ουάσιγκτον.

Για το ΔΝΤ, η παρ' ολίγον ελληνική χρεοκοπία δεν ήταν κεραυνός εν αιθρία. Σε έκθεση του Μπομπ Τράα, που έγινε γνωστή τον Αύγουστο του 2009, ο τότε επικεφαλής της αποστολής του ΔΝΤ στην Ελλάδα υπολόγιζε ότι το χρέος έχει δυναμική να φτάσει στο 800% του ΑΕΠ το 2060, κυρίως λόγω του ασφαλιστικού προβλήματος. Με παρέμβαση της τότε κυβέρνησης, μάλιστα, η έκθεση δημοσιοποιήθηκε δύο μήνες αργότερα από τον αρχικό προγραμματισμό, ώστε να συμπέσει βολικά με τα μπάνια του λαού, τον Αύγουστο, όταν ο κίνδυνος θα φάνταζε πιο μακρινός.

Αν η Ελλάδα ήταν εταιρεία, θα είχε χρεοκοπήσει, υποστήριζε τότε ο κ. Τράα.

Ο Ολλανδός έμελλε να είναι ο πρώτος ένοικος του γραφείου αντιπροσωπείας του ΔΝΤ, που άνοιξε τον Οκτώβριο του 2010, όπως είθισται για χώρες σε πρόγραμμα του ΔΝΤ. Ήταν τότε που προβλεπόταν ότι η Ελλάδα θα μπορούσε να εμφανίσει πρωτογενές πλεόνασμα το 2013, θα μείωνε το χρέος της στο 120% του ΑΕΠ το 2020 και θα επέστρεφε στην ανάπτυξη και στις αγορές το 2012.

Ήταν τότε που, όπως είπε ο Πόουλ Τόμσεν τον περασμένο Οκτώβριο σε ομιλία του στο London School of Economics, έκαναν την υπόθεση ότι η ελληνική οικονομία θα χρειαζόταν οκτώ χρόνια για να επιστρέψει στα επίπεδα προ κρίσης. «Το αποτέλεσμα ήταν πολύ χειρότερο. Σήμερα, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι ακόμη 22% κάτω από το επίπεδο πριν από την κρίση... Αρα, σαφώς έχουμε πολλές εξηγήσεις να δώσουμε».

Υπήρξαν αδυναμίες στο πρόγραμμα, παραδέχεται ο Τράα

Μιλώντας στην «Κ», ο κ. Τράα, ο οποίος έμεινε στη θέση του έως το 2013, υποστηρίζει ότι, δεδομένης της εμπειρίας του ΔΝΤ σε χώρες σε πρόγραμμα, η συμμετοχή του ήταν χρήσιμη στην αρχή, το 2009-2010, καθώς η εποπτεία της Ελλάδας το προηγούμενο διάστημα ήταν πολύ χαλαρή. Όπως επισημαίνει, «δεν είχαν αναγνωριστεί οι μεγάλοι κίνδυνοι για τη βιωσιμότητα της Ελλάδας, εξαιτίας των αυξανόμενων ανισορροπιών στην οικονομία – αυτό έγινε μόνο όταν ήταν ήδη πολύ αργά, αφού η χρηματοπιστωτική κρίση στις ΗΠΑ τράβηξε το χαλί στην οικονομία της Ευρωζώνης, περιλαμβανομένης της Ελλάδας».

Με αυτά τα δεδομένα, ο κ. Τράα υποστηρίζει ότι η προσεκτική προσέγγιση που υιοθέτησε τότε το Ταμείο ήταν χρήσιμη. «Σε μια περίοδο το ΔΝΤ ήταν συστηματικά το πιο επιφυλακτικό μέρος στις πολυμερείς ομάδες που εργάζονταν με την Ελλάδα. Δυστυχώς, ακόμη κι αυτό αποδείχθηκε υπερβολικά αισιόδοξο. Εν ολίγοις πιστεύω ότι ήταν επιβεβλημένη μια δυναμική προσέγγιση στα σοβαρά προβλήματα της Ελλάδας,

παρά τις πολλές κριτικές που εισέπραξε αυτή και εξακολουθεί να εισπράττει, εκ των υστέρων».

Ο κ. Τράα αναγνωρίζει ότι υπήρξαν και αδυναμίες στο πρόγραμμα. Κατά τη γνώμη του, η σοβαρότερη ήταν η επικοινωνιακή, δηλαδή το γεγονός ότι δεν ενημερώθηκε το ευρύ κοινό, όπως έπρεπε, για το μέγεθος του προβλήματος και τις δυσκολίες επίλυσής του. Ο ίδιος, λέει, είχε επισημάνει ότι η Ελλάδα θα περνούσε μια διαρθρωτική ύφεση και ότι οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις χρειάζονται μία-δύο δεκαετίες για να αποδώσουν, αλλά οι αρχές αντέδρασαν λέγοντας ότι πολιτικά αυτό δεν είναι εφικτό. «Ωστόσο», επισημαίνει, «να 'μαστε μία δεκαετία μετά, και η οικονομία μόλις τώρα αρχίζει να ανακάμπτει. Αν είχαμε επιτύχει μια πιο ανοιχτή και διαφανή συζήτηση, νομίζω ότι θα ήταν δύσκολο, αλλά θα βοηθούσε». Κατά τον κ. Τράα, «όλα τα κόμματα κρατήθηκαν μακριά για να αποφύγουν δύσκολα αισθήματα. Αυτό ήταν ένα λάθος – έπρεπε να εξηγήσουμε ξανά και ξανά πόσο μακροχρόνιες και δύσκολες θα ήταν οι αληθινές μεταρρυθμίσεις. Τώρα πολλοί υποστηρίζουν ότι υποτιμήσαμε την ανάγκη για μεταρρυθμίσεις...»

Ο πολλαπλασιαστής

Το 2013, ο πρώην επικεφαλής οικονομολόγος του Ταμείου, Ολιβιέ Μπλανσάρ, υποστήριξε ότι το Ταμείο έκανε «λάθος» στον πολλαπλασιαστή που χρησιμοποιήθηκε στο ελληνικό πρόγραμμα, υποτιμώντας τις υφεσιακές επιπτώσεις του. Το «λάθος» αυτό θεωρήθηκε τότε ως υπεύθυνο περίπου για όλα τα δεινά της χώρας. Ο ίδιος ο κ. Μπλανσάρ εξήγησε στη συνέχεια στην «Κ» ότι το «λάθος» διορθώθηκε αργότερα σε μεγάλο βαθμό από την επιμήκυνση του προγράμματος και το «κούρεμα» του 2012, που έγιναν με επιμονή του ΔΝΤ, αλλά με δεδομένο το ύψος του ελληνικού χρέους η συνέχιση της λιτότητας ήταν αναπόφευκτη.

Στην πραγματικότητα, η αρχική πίεση για υπερβολικά γρήγορη δημοσιονομική προσαρμογή ήταν αναπόφευκτη λόγω του γεγονότος ότι οι Ευρωπαίοι δεν δέχθηκαν εξαρχής «κούρεμα» του χρέους και οι διαθέσιμοι πόροι του δανείου δεν επαρκούσαν για μια πιο αργή προσαρμογή. Ήταν, δηλαδή, περισσότερο θέμα Ευρώπης παρά ΔΝΤ, αν και το ΔΝΤ συναίνεσε τελικά κι αυτό στην καθυστέρηση του «κουρέματος». Πάντως, όπως λένε οι οικονομολόγοι, αν το ΔΝΤ δεν είχε κάνει λάθος στον πολλαπλασιαστή, με δεδομένους τους περιορισμούς λόγω χρέους, θα έπρεπε να πάρουμε περισσότερα μέτρα!

«Το ΔΝΤ, μετά την υπογραφή του πρώτου μνημονίου, μόλις άρχισαν να διαφαίνονται οι μεγάλες δυσκολίες στην εφαρμογή του, επισήμανε την ανάγκη για ονομαστική περικοπή του χρέους και πίεσε τους Ευρωπαίους, που ήταν αντίθετοι, να την αποδεχθούν», επισημαίνει μιλώντας στην «Κ» ο τότε αναπληρωτής υπουργός Οικονομικών Φίλιππος Σαχινίδης, θυμίζοντας ότι την ίδια ώρα ο πρόεδρος της ΕΚΤ, Ζαν-Κλοντ Τρισέ, με επιστολή του στον τότε πρωθυπουργό Γιώργο Παπανδρέου, «απειλούσε να αποκόψει τις ελληνικές τράπεζες από τη χρηματοδότηση, αν συνέχιζε η Ελλάδα να ζητεί ονομαστική περικοπή του χρέους».

Κατά τον κ. Σαχινίδη, η αρνητική πλευρά του ΔΝΤ ήταν κυρίως ότι «παραγνώρισε τις επιπτώσεις στην εφαρμογή του προγράμματος από την αδυναμία επίτευξης ευρύτερων πολιτικών συναινέσεων στην Ελλάδα. Ετσι, πέρα από το γεγονός ότι απέτυχε να εκτιμήσει με ακρίβεια τις υφεσιακές συνέπειες του προγράμματος

προσαρμογής, επέμενε να προταχθούν οι αλλαγές στην αγορά εργασίας έναντι αυτών στην αγορά αγαθών και υπηρεσιών. Οι εργαζόμενοι, που είδαν τους μισθούς τους να περικόπτονται και τους φόρους να αυξάνονται, αντέδρασαν, με αποτέλεσμα η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ να χάσει μεγάλο μέρος από το πολιτικό της κεφάλαιο. Αυτό οδήγησε σε μεγαλύτερη κοινωνική και πολιτική αστάθεια και περαιτέρω εμβάθυνση της κρίσης».

Η αδιάλλακτη στάση του Ταμείου το φθινόπωρο του 2014

Από τη φάση της υπερβολικής αισιοδοξίας, ως προς την προοπτική εξόδου από την ύφεση, στο πρώτο μνημόνιο, το ΔΝΤ πέρασε στη φάση της υπερβολικής απαισιοδοξίας. Από το 2013 συστηματικά έβλεπε μεγαλύτερα δημοσιονομικά κενά από τους Ευρωπαίους και δυσκόλευε την ολοκλήρωση των αξιολογήσεων. Στελέχη της τότε κυβέρνησης αναφέρονται στις διαπραγματεύσεις ως «τραυματική εμπειρία». Εκείνο που σημάδεψε, όμως, ίσως και την ίδια την ιστορία της χώρας, τελικά, ήταν η αδιάλλακτη στάση του κατά τις διαπραγματεύσεις του φθινοπώρου του 2014, που συνέβαλε στο ναυάγιο της αξιολόγησης και στην αποτυχία του σχεδίου της κυβέρνησης Σαμαρά για ένα βελούδινο διαζύγιο μαζί του και αντικατάσταση των μνημονίων, με μια προληπτική πιστωτική γραμμή από την Ευρώπη. Ο τότε υπουργός Οικονομικών Γκίκας Χαρδούβελης, μιλώντας στην «Κ», λέει ότι ξαφνικά το ΔΝΤ τα ήθελε όλα, περιλαμβανομένης μιας ασφαλιστικής μεταρρύθμισης και της κάλυψης ενός μεγάλου δημοσιονομικού κενού. Κατά την εκτίμησή του, το ΔΝΤ δεν ήθελε να εγκρίνει τη δόση διευκολύνοντας την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ που έβλεπε να έρχεται. Οχι ότι οι Ευρωπαίοι, κυρίως οι Γερμανοί, ήταν πολύ πιο διαλλακτικοί.

Η αλήθεια είναι ότι η τρόικα είχε ενοχληθεί προηγουμένως και από άλλες πρακτικές της κυβέρνησης Σαμαρά, με αποτέλεσμα να σκληρύνει τη στάση της. Οπως αναφέρει στην «Κ» η πρώην εκπρόσωπος της χώρας στο Ταμείο, Μιράντα Ξαφά, «δύο γεγονότα έκαναν το Ταμείο να θέλει να φύγει από την Ελλάδα. Η αποπομπή του Χάρη Θεοχάρη από την ΑΑΔΕ και η τροπολογία σε νομοσχέδιο, νύχτα, με την οποία επανέφεραν τα μη συνταγογραφούμενα φάρμακα στα φαρμακεία, ανατρέποντας προηγούμενη ρύθμιση, που έδινε τη δυνατότητα να πωλούνται σε σούπερ μάρκετ. Και τα δύο οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για πελατειακό κράτος χωρίς ελπίδα αλλαγής».

«Η μεγάλη αποτυχία του ΔΝΤ στην Ελλάδα», υποστηρίζει η κ. Ξαφά, απαντώντας στην «Κ», «ήταν ότι υπερτίμησε τη βούληση του πολιτικού συστήματος να κάνει μεταρρυθμίσεις και την ικανότητα του κράτους να τις υλοποιήσει».

Ολες οι κυβερνήσεις είχαν το μερίδιό τους στις εντάσεις με το ΔΝΤ. Αναμφισβήτητα, όμως, πρωταγωνιστής ήταν ο ΣΥΡΙΖΑ. Αξέχαστη υπήρξε η έκτακτη επίσκεψη του Γιάννη Βαρουφάκη στην Ουάσιγκτον το Καθολικό Πάσχα του 2015, έπειτα από πρόσκληση της τότε επικεφαλής του Ταμείου, Κριστίν Λαγκάρντ, ενώ η Αθήνα διαμήνυε ότι δεν θα πλήρωνε την επικείμενη δόση της στο Ταμείο. Τα χαμόγελα εκείνης με το δερμάτινο μπουφανάκι και εκείνου με το Burberry κασκόλ δεν έκρυψαν την απόλυτη αμηχανία που επικράτησε. Τελικά, το θέμα διευθετήθηκε αργότερα, με πρωτοβουλία του διοικητού της Τράπεζας της Ελλάδος, Γιάννη Στουρνάρα, σε συνεργασία με τον εκπρόσωπο της Ελλάδας στο Ταμείο, Θάνο Κατσάμπα. Ο Κατσάμπας συνεννοήθηκε με τις αρχές του Ταμείου και μπόρεσε να αξιοποιηθεί ο

